

TEYMÂ

Teymâ'da
2500 yıllık
kuyu
Heddâc –
Suudi Arabistan

bazı ilk dönem kaynaklarında yer alan, halifenin Hicaz sınırları dışında olduğu için Vâdilkurâ ve Teymâ halkını yerlerinde bıraktığına dair rivayetler (Vâkîdî, II, 711) daha doğru kabul edilmektedir.

Teymâ, IV. (X.) yüzyıl İslâm coğrafyacıları tarafından Kuzeybatı Arabistan'ın en kalabalık yerleşim bölgesi diye tasvir edilir. İbn Havkal, Teymâ'nın Tebük'ten daha çok nüfusu bulunan, bölge Araplar'ı için ekonomik önemi haiz gelişmiş bir şehir olduğunu belirtir (*Şûretü'l-arz*, s. 33-34). Makdisî, yarımada'nın kuzeyinde yegâne şehir olarak nitelendirdiği Teymâ'nın bol su kaynaklarından, çeşme ve kuyularıyla geniş araziye yayılmış güzel bahçelerinden, hurma ağaçlarından ve çarşıdaki camiden bahseder (*Ahşenü't-tekâsım*, s. 252-253). V. (XI.) yüzyılda Ebû Ubeyd el-Bekrî zengin hurma, incir ve üzüm bağlarının yanı sıra yazlık bir yer oluşuyla da tanınan Teymâ'nın 1 fersahlık Feyhâ nehri boyunca uzanan kale surlarından bahsetmekte, şehrin Tay kabilesinin Cüveyn ve Amr kollarınca iskân edildiğini bildirmektedir (*Mu'cem*, I, 329-331). Daha sonraki dönemlerde de Teymâ, su kaynakları dolayısıyla Suriyeli ziyaretçilerin hac yolu üzerindeki duraklarından biri olarak önemini korumaya devam etti.

XIX. yüzyılın ortalarından itibaren bölgeye seyahat eden George Augustus Wallin (1848), Carlo Guarmini (1864), Charles Doughty (1877), Charles Huber (1880) ve Julius Euting (1883) gibi Batılı seyyah ve arkeologlar Teymâ'daki tarihî bulgularla bölgenin eski tarihine dikkat çekti. Özellikle Euting tarafından 1883 yılında Louvre Müzesi'ne götürülen, Teymâ'nın eski dinî kültürünü aksettiren, milâttan önce V. yüzyıla ait Ârâmîce yazılı, "Teymâ taşı" diye ünlü kitâbe sonraki dönemlerde Batılı arkeologların dikkatini bölgeye çevirdi. Böylece tarihinin çeşitli dönemlerine ait Ârâmî, Lihyânî, Semûdî ve Nabatîce yazılmış

kitâbeleri, çoğu milâttan önceye ait Eblak, Radum, Hamrâ gibi sarayları ve şehir surlarının harabeleriyle Teymâ yarımada'nın diğer bölgelerine oranla çok daha eski tarihiyle yeniden önem kazandı (Bawden, IV [1980], s. 80-88; *The Oxford Encyclopedia*, V, 160-161).

Teymâ, 1830 yılından itibaren yarı bağımsız halde Rummân ailesine mensup emîrler arasında sık sık el değiştirdi. XX. yüzyılın başlarında Arabistan yarımadasını Suûdî yönetiminde birleştirme çabasındaki Kral Abdülazîz'le iyi ilişkiler içinde olan son Teymâ emîri Abdülkerîm b. Rummân'ın yakın akrabaları tarafından katledilmesinin (1950) ardından Teymâ, Suûdî hâkimiyetine geçti (Philby, s. 72-103). 1958'de Medine-Teymâ-Tebük yolunun asfaltlanmasıyla Suriye yolu üzerinde önemli bir durak yeri haline gelen Teymâ, Suudi Arabistan'ın Tebük idarî birimine (min-taka) bağlı olup 2004 yılı sayımına göre 26.587'ye, 2010 yılı tahminlerine göre 31.000'e ulaşan nüfusuyla Medine'yi Ürdün'e bağlayan yol üzerinde önemli bir merkezdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkîdî, *el-Megâzî*, II, 711; Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 20, 48-49; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsım*, s. 250-253; İbn Havkal, *Şûretü'l-arz*, s. 33-34; Hemdânî, *Şıfatü Cezireti'l-Arab* (nşr. D. H. Müller), Leiden 1884, s. 131; Bekrî, *Mu'cem*, I, 97, 329-331; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 75-76; H. St. J. B. Philby, *The Land of Midian*, London 1957, s. 72-103; G. R. D. King, "Settlement in Western and Central Arabia and the Gulf in the Sixth-Eighth Centuries A. D.", *The Byzantine and Early Islamic Near East* (ed. G. R. D. King – A. Cameron), Princeton 1994, II, 205; G. Bawden v.dğr., "Typological and Analytical Studies: A Preliminary Archaeological Investigations at Taymâ", *Atlat*, IV, Riyad 1980, s. 71-88; Fr. Buhl, "Teymâ", *IA*, XII, 224-225; a.mlf. – [C. E. Bosworth], "Taymâ", *El²* (İng.), X, 401-402; Peter J. Parr, "Tayma", *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East*, New York 1997, V, 160-161.

ELNURE AZİZOVA

TEYMÎ
(التيممي)

Ebû'l-Kâsım Kıvâmü's-sünne İsmâîl
b. Muhammed b. el-Fazl
et-Teymî et-Talhî el-İsfahânî
(ö. 535/1141)

Hadis, tefsir,
Arap dili ve edebiyatı âlimi.

9 Şevval 457'de (13 Eylül 1065) İsfahan'da doğdu. Annesi Talha b. Ubeydullah et-Teymî el-Kureşî'nin soyundan geldiği için Talhî, Teymî ve Kureşî nisbeleriyle anıldı.

Daha çok Kıvâmüssünne lakabıyla meşhur oldu (aş.bk.). Bazı âlimler, kendisini İsfahan'da "cûvzî" denilen küçük bir kuşa nisbetle Cûvzî lakabıyla kaydetmişse de Teymî'nin bu lakaptan hoşlanmadığı belirtilmektedir (Sem'ânî, II, 120). Babası Ebû Ca'fer Muhammed devrin âlimlerinden hadis tahsil etmiş bir zat olduğu için Teymî, İsfahan'da erken yaşta Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyerek öğrenime başladı. Hadiste ve diğer İslâmî ilimlerde İsfahan'daki âlimlerden yararlandı. Bağdat ve Nişâbur'a birçok defa ilmî seyahatler yaptı; Rey, Kazvin ve bir yıl mücâvir kaldığı Mekke'deki âlimlerden hadis rivayet etti. Hocaları arasında babasının dışında Ebû Amr İbn Mende, İbnü's-Sabbâğ, Kâsım b. Fazl es-Sekafî, Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî, Tîrâd ez-Zeynebî gibi şahsiyetler sayılabilir. Kendisinden Abdülkerîm b. Muhammed es-Sem'ânî, Ebû'l-Kâsım İbn Asâkir, Ebû Tâhir es-Silefî, Ebû Mûsâ el-Medîni gibi âlimler faydalandı. Hayatı talebe yetiştirmek ve eser telif etmek, halkı irşat etmekle geçen Teymî ömrünün son yıllarında hastalandı. Talebelerinin belirttiğine göre 10 Zilhicce 535'te (17 Temmuz 1141) İsfahan'da vefat etti. Onun 536'da (1142) ve 538'de (1144) öldüğünü söyleyenler de vardır. Teymî'nin Muhammed adlı bir oğlunun bulunduğu, hadis ve Arap dili sahasındaki bilgisile tanınan Muhammed'in birçok eser kaleme aldığı, fakat daha yirmi altı yaşında iken İsfahan'da vefat ettiği (526/1132) belirtilmektedir.

Talebesi Ebû Mûsâ el-Medîni Teymî'nin, devrindeki âlimlerin üstadı ve en meşhuru olduğunu söylemiş, özellikle hadis, tefsir, Arap dili ve edebiyatında mümtaz bir yeri bulunduğunu, hadislerin metin ve senedleriyle ilgili konuları çok iyi bildiğini belirtmiştir. Onun söz veya davranışlarını eleştirip kendisine itiraz eden birine rastlamadığını, devrin sultanlarıyla ilişki kurmadığını ve kimseden bir şey beklemediğini, vaktini hadis okutmakla geçirdiğini ve 3500 imlâ meclisi akdettiğini (diğer talebesi Sem'ânî bu meclislerin 3000 kadar olduğunu söylemektedir), bu meclislerde hadisleri bir metne bakmadan ezberinden yazdığını ifade etmiştir (Sem'ânî, II, 120; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XX, 82). Bir diğer talebesi Abdülkerîm es-Sem'ânî, Teymî'nin imlâ ettiği hadisleri birçok insanın yazdığını, onun imlâ meclislerini kendisinin de hiç kaçırmadığını, hocasının haftada bir gün evinde özel olarak hadis imlâ ettiğini, ayrıca haftada iki gün kıraat usulüyle ondan hadis okuduğunu belirtmiştir (*el-Ensâb*, II, 120-121). Bağdatlı âlim-

lerin Ahmed b. Hanbel'den sonra Bağdat'a Teymî gibi birinin gelmediğini söylemesi (Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, XX, 82) dönemindeki ilim çevrelerinin onu ne kadar benimsediğini göstermektedir. Hadis hâfızı Ebû Zekeriyâ İbn Mende, Teymî'nin sağlam bir itikada, düzgün bir yaşayışa sahip bulunduğunu, pek az konuştuğunu söylemiş, İsfahanlı hadis hâfızı Muhammed b. Abdülvâhid ed-Dekkâk da onun dinî yaşayışı bakımından benzersiz kabul edildiğine işaret etmiştir. Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî, Irak'ta hadisi bilen ve anlayan iki kişi gördüğünü, bunların İsfahan'da Teymî, Bağdat'ta Mü'temen es-Sâci olduğunu zikretmiştir. Hadis hâfızı Muhammed b. Sa'dûn el-Abderî ise Teymî'nin güçlü hâfızasına ve tefsir, hadis, fıkıh, dil, edebiyat gibi ilimlerde söz sahibi oluşuna dikkat çekmiştir. Şâfiî mezhebini benimsediği belirtilen Teymî hakkında Zehebî büyük hadis hâfızı, şeyhülislâm ve kıvâmüssünne gibi sıfatlar kullanmıştır. Teymî'nin menâkıbına dair Ebû Mûsâ el-Medî'nin bir eser kaleme aldığı zikredilmiştir (*el-Hicce*, neşredenin girişi, I, 37).

Teymî'nin yaşadığı V. (XI.) yüzyılın ikinci yarısı ile VI. (XII.) yüzyılın ilk dönemleri Havâric, Şîa, Kaderiyye ve Mu'tezile gibi fırkaların yaygınlaştığı, Ahmed b. Hanbel'in temsil ettiği Selef inancına mensup kişilerin son derece azaldığı bir devirdi. Selef metodu diye de bilinen ehl-i hadîs yolunu benimseyen Teymî, Selef akidesini muhaliflerine karşı savunmaya çalışmış, *el-Hicce fi beyâni'l-mahacce ve şerhi 'akîdeti Ehli's-sünne* adlı eserini bu maksatla kaleme almıştır. Bu eserin mukaddimesinde (I, 83-84), "İslâm'ın ayakta durması (kıvâmü'l-İslâm) sünnete sarılmakla mümkündür" dediği için Kıvâmüssünne lakabıyla anılmıştır. Eğer bir istinsah hatası değilse İbn Kâdî Şühbe (*Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 301) bütün kaynakların aksine Teymî'nin lakabını Kıvâmüddin olarak kaydetmiş, Brockelmann da muhtemelen ona dayanıp aynı lakabı kullanmıştır (*GAL*, I, 324; *Suppl.*, I, 557). Kıvâmüssünne terkinin bazı yeni çalışmalarda "kavâmüssünne" diye harekelendiği görülmektedir.

Eserleri. 1. *Kitâbü't-Terğib ve't-terhib*. Müellif eserin mukaddimesinde talebelerinin kendisinden sâlih amellere, güzel sözlerle ve hâlis niyetlere teşvik eden, kötü ameller ve sözlerden, bozuk niyetlerden sakındıran bir kitap yazmasını istemesi üzerine bu eseri kaleme aldığını söyler. Konuya dair daha önce yazılan kitapların fazlaca sened ihtiva etmesi, tekrar

lar içermesi veya çok muhtasar olması gibi sebeplerle yeterince faydalı sayılmadığını, bunlardan arındırdığı eserinde konuları iman, İslâm, birrül-vâlideyn, tevaazu, cihad şeklinde alfabetik olarak sıraladığını belirtir. Eserde senedleri verilen, fakat kaynakları belirtilmeyen rivayetlerin büyük çoğunluğu hadislerden, geri kalanı ise İslâm büyüklerinin sözlerinden ve bazı davranışlarından seçilmiştir. Münzîrî, adlarını zikrettiği hadis kaynaklarında bulunmayıp Teymî'nin bu eserinde yer alan az sayıdaki hadislerin hepsini kitabına aldığını, fakat ondaki mevzû rivayetleri terkettiğini söylemiş (*et-Terğib ve't-terhib*, I, 4), Kettânî de eserde mevzû rivayetlerin olduğunu belirtmiştir (*er-Risâletü'l-müstetraf*, s. 57). Kitabı Eymen b. Sâlih b. Şa'bân yayımlamıştır (I-III, Kahire 1414/1993). 2. *el-Hicce fi beyâni'l-mahacce ve şerhi 'akîdeti Ehli's-sünne*. Teymî, bu eserinde yaşadığı devirde bid'atın ve bid'atçıların yaygınlaştığını, insanların Selef akidesinden uzaklaştığını, eserini sünnete uyamak ve bid'atçılardan uzak durmak isteyenler için kaleme aldığını ve bu sebeple çalışmasına *el-Hicce fi beyâni'l-mahacce ve şerhi't-tevhîd ve mezhebi Ehli's-sünne* adını verdiğini söylemiştir. İbn Kayyim el-Cevziyye'nin eserde yer alan istivâya dair bilgileri delilleriyle birlikte aynen nakletmesi (*İctimâ'u'l-cüyûşü'l-İslâmiyye*, s. 165-166), İbn Hacer el-Askalânî'nin de tevhidin tarifinde Teymî'nin görüşünü zikretmesi (*Fethu'l-bârî*, XIII, 357) ona verilen değeri göstermektedir. Bazı kaynaklarda *Kitâbü's-Sünne* adıyla müellife nisbet edilen eserin *el-Hicce* olduğu tahmin edilmektedir (*Siyerü's-selefi's-şâlihîn*, neşreden girişi, I, 114-115). Eseri Muhammed b. Rebî' b. Hâdî Umeyr el-Medhalî neşretmiştir (I-II, Riyad 1411/1990). 3. *Siyerü's-selefi's-şâlihîn*. Teymî, İsfahan Camii'nde talebelerine imlâ ettiği bu eserine aşere-i mübeşşere ile başlamış, ardından tâbiîn, tebeu't-tâbiîni ve daha sonraki nesillerden zühd ve takvâsıyla meşhur olanları, babası gibi bazı İsfahanlılar yanında faziletleriyle tanınan her devrin önemli şahsiyetlerini alfabetik sırayla zikretmiştir. Kerem b. Hilmi beş nüshasına dayanarak eser üzerinde yüksek lisans çalışması yapmış (1991, Câmîatü'l-Ezher külliyyetü dâri'l-ulûm), daha sonra bu çalışmasını rivayetlerin senedlerini çıkarıp yayımlamıştır (I-IV, Riyad 1420/1999). 4. *Kitâbü'l-Meb'âş ve'l-meğâzi*. Eserde Resûl-i Ekrem'in hayatı ve fiilî sünneti incelenmekte, son dörtte birlik kısımda Hulefâ-yi Râşidîn'in hayatına ve menâkıbına

geniş yer verilmektedir. Bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde bulunan eserin (Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1138) Hulefâ-yi Râşidîn'e dair bölümünün Kerem b. Hilmi *el-Hulefâ'ü'l-erba'a eyyâmühüm ve siyerühüm* adıyla neşretmiştir (Kahire 1999). 5. *İ'râbü'l-Kur'ân*. Bir nüshasının The Chester Beatty Library'de bulunduğunu kaydedilmektedir (Ziriklî, I, 323). 6. *Delâ'ilü'n-nübüvve*. Eseri Ebû Abdurrahman Müsâid b. Süleyman Râşid yayımlamış (I-IV, Riyad 1412), Mahmûd b. Muhammed el-Haddâd da kitabın fihristini neşretmiştir (Riyad 1409/1988). 7. *el-Emâlî fi'l-hadîs* (Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye, Mecmû, nr. 41, vr. 24-37; Âm 4531, 1-8). 8. *Ehâdis müselselât*. Abdülhay el-Kettânî'nin sekiz cüz olduğunu söylediği eserin (*Fihrisü'l-fehâris*, II, 657) bazı bölümleri Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de (Mecmû, nr. 34, vr. 146-150) kayıtlıdır. 9. *el-'Avâlî'l-mürâfêkât*. Eserin son kısmı eksik bir nüshası Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'dedir (Mecmû, nr. 105, vr. 116-133). 10. *Tefsîrû'l-İşlahânî*. Zehebî ve Kâtib Çelebî gibi müellifler Teymî'nin birkaç tefsir yazdığını, bunlardan *el-Câmî' (u'l-kebir fi me'âlimi't-tefsir)* diye anılanın otuz cilt, *el-Mu'temed'in* on cilt, *el-Muvazzâh* adlı Farsça tefsirinin ise üç cilt olduğunu zikretmekte (*A'lamü'n-nübelâ*, XX, 84; *Keşfü'z-zunûn*, I, 442; II, 1904), ayrıca onun *el-İzâh* adlı dört ciltlik bir tefsirinden söz edilmektedir (*Keşfü'z-zunûn*, I, 211). Ancak bunların günümüze ulaşmış olmadığı bilinmemektedir. Teymî'nin *Tefsîru sûreti'l-'Aşr* adlı bir başka çalışmasının bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Mecmua, nr. 7/378; *Mu'cemü'l-mahtûâtü'l-mevcûde*, s. 316)). 11. *Şerhu'l-Câmî'i's-Şâhih li'l-Buhârî ve Şerhu'l-Câmî'i's-Şâhih li-Müslim*. Öğülu Ebû Abdullah Muhammed bu iki eseri yazmaya başlamış, vefatı üzerine bunları Teymî tamamlamıştır. Zehebî'nin kaydettiğine göre Teymî, Müslim şerhini oğlunun mezarı başında imlâ etmiş ve eseri tamamladığında bir ziyafet vermiştir (*A'lamü'n-nübelâ*, XX, 83). Bu iki eserin günümüze gelip gelmediği bilinmemektedir. 12. *Fuşûl müstahrece min Kitâbi't-Tezkire*. Kaynaklarda vaaz ve irşada dair olup otuz cüzden meydana geldiği belirtilen eserin bazı bölümleri Süleymaniye Kütüphanesi'nde bu adla kayıtlıdır (Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 847/2).

BİBLİYOGRAFYA :

Teymî, *el-Hicce fi beyâni'l-mahacce ve şerhi 'akîdeti Ehli's-sünne* (nşr. Muhammed b. Rebî' b. Hâdî Umeyr el-Medhalî), Riyad 1411/1990, neş-

TEYMÎ

redenin girişi, I, 31-84; a.mlf., *Siyerü's-selefî's-şâlihîn* (nşr. Kerem b. Hilmi b. Ferhât b. Ahmed), Riyad 1420/1999, neşredenin girişi, I, 26-119; Sem'ânî, *el-Ensâb*, II, 120-121; Münziri, *et-Tergîb ve't-terhib* (nşr. Mustafa M. Amâre), Kahire 1352, I, 4; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XX, 80-88; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm* (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûfî), Beyrut 1424/2003, XI, 623-628; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İctimâ'u'l-cüyûşî'l-İslâmiyye* (nşr. Fevâz Ahmed ez-Zemerlî), Beyrut 1408/1988, s. 165-166; İsnevî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 359-361; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 301-302; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (Hatib), XIII, 357; *Keşfü'z-zunûn*, I, 123, 211, 400, 442, 554; II, 1904; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 57; Brockelmann, *GAL*, I, 324; *Suppl.*, I, 557; Elbânî, *Mahtûtât*, s. 192; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 657; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), I, 323; Kays Âl-i Kays, *el-İrânîyyûn*, I/1, s. 281-286; *Mu'cemü'l-mahtûtâtî'l-mevcûde fî mektebâtî İstânbûl ve Ânâ-tûlî* (haz. Ali Rıza Karabulut), [baskı yeri ve tarihi yok], s. 316-317; Hasan Ensârî, "Ebû'l-Kâsım Teymî", *DMBİ*, VI, 156-158.

M. YAŞAR KANDEMİR

TEYMULLAH (Benî Teymullah)

(بنو تيم الله)

Adnânîler'e mensup
bir Arap kabilesi.

Bekir b. Vâil'e mensup Sa'lebe kabilesinin başlıca kollarından biridir. Kabileye adını veren Teymullah'ın nesebi Teymullah b. Sa'lebe b. Ukâbe b. Sa'b b. Ali b. Bekir b. Vâil b. Kâsîr yoluyla Adnân'a kadar ulaşır. Hâris, Mâlik, Hilâl, Abdullah, Hâtibe, Zim-mân, Zühl, Mâzin ve Âmir gibi birçok alt kolu bulunan Benî Teymullah'ın soyu daha ziyade Hâris ve Mâlik b. Teymullah ile devam etti. Kabilenin bu iki kolu gerek Câhiliye devrinde gerekse İslâm'ın ilk dönemlerinde daha fazla öne çıktı. Benî Teymullah, Câhiliye Arapları'nın meşhur putlarından biri olan Tâif'teki Lât'a nisbetle Teymullât (Lât'ın hizmetçisi) diye adlandırılan, fakat İslâm'dan sonra ismi Teymullah olarak değiştirilen birçok Arap kabilesinden biridir (diğerleri: Teymullah b. Esed b. Vebere, Teymullah [Neccâr] b. Sa'lebe b. Amr, Teymullah b. Sa'd b. Futra, Teymullah b. Nemir b. Kâsîr, Teymullah b. Nemir b. Vebere).

Teymullah, İslâm'dan önce Bekir b. Vâil'in Kays b. Sa'lebe, İcl ve Aneze gibi kollarıyla birlikte Araplar içinde yaygın olan kabileler arası dayanışma ittifakı (hilf) kurdu. Bu ittifak, İslâm'dan sonra Benî Bekir'in diğer önemli kollarından Benî Hanîfe, Zühl ve Şeybân kabilelerinin de dahil olmasıyla genişledi (İbn Abdürabbih, III, 314; İsfahânî, III, 279). Genellikle Yemâme

ve Bahreyn civarında oturan Teymullah, müttefikleriyle beraber akraba Tağlib kabilesine ve Temîm'e karşı yapılan savaşlardan (eyyâmü'l-Arab) Yevmü Tehâlûk, Üvâre, Kadde, Zübâle, Nibâc ve Taysal savaşlarına katıldı (İbnü'l-Kelbî, *Cemhere*, s. 517; İbn Müsennâ, I, 46-47, 305, 358-368; II, 763-764, 917-919; İsfahânî, I, 496 vd.; İbn Hazm, s. 215, 314).

İslâmiyet'in doğuşu sırasında bir kısmı Araplar'ın çoğu gibi putperest, diğer kısmı, oturdukları bölge dolayısıyla aralarında Hristiyanlığın yaygın olduğu Bekir b. Vâil'in bazı kolları gibi hristiyan olan Teymullah, gerek ridde savaşlarında gerekse fütuhatin ilk yıllarında müslümanların karşısında yer aldı. Hz. Ebû Bekir döneminde Bahreyn bölgesindeki irtidat olaylarına ismi karışan Teymullah, 12 (633) yılında bölge valiliğine gönderilen Alâ b. Hadramî'nin kumandasındaki İslâm ordusu karşısında kendisi gibi Lehâzim'e mensup İcl, Kays ve Aneze kabileleriyle birlikte ağır yenilgiye uğradı ve büyük bir kısmı İslâmiyet'i kabul etti (Taberî, III, 304-313). Aynı yıl meydana gelen Ülleys savaşında Hâlid b. Velîd karşısında hezimete uğrayan Sâsânî ordularındaki hristiyan birlikleri arasında Bekir'in İcl ve Zubey'a kollarıyla birlikte Teymullah'tan bazı gruplar da vardı (a.g.e., III, 355 vd.).

İslâm'ın ilk dönemlerinde kabilenin bazı mensupları Horasan ve civarına vali ve kumandan olarak tayin edildi. Bunlar arasında Hz. Ali tarafından Rey ve Deste-bâ valiliğine getirilen, fakat görev ihlâli yüzünden azledilince Muâviye b. Ebû Süfyan'a katılan Zeyd b. Hüceyye (İbnü'l-Kelbî, *Cemhere*, s. 519), şairliğiyle tanınan, Basra'da kendisine nisbetle Kasru Evs adıyla bilinen Kasrın sahibi, 64-65 (684-685) yıllarında Herat valiliği yaptığı sırada Mus'ab b. Zübeyr'in gönderdiği Abdullah b. Hâzim'e karşı bir yıldan fazla savunduğu Herat şehri yakınlarında 65'te (685) öldürülen Evs b. Sa'lebe b. Züfer (Rukay) sayılabilir (Taberî, V, 545-551; Belâzürî, s. 495; İbn Hazm, s. 316).

Teymullah, Sıffin Savaşı'nda üyesi bulunduğu Lehâzim kabileleriyle Lehâzimü Küfe ve Lehâzimü Basra olarak Hz. Ali'nin ordusunda Muâviye'ye karşı savaştı (Dîne-verî, s. 172). Emevîler dönemi iç savaşlarında genellikle iktidarın yanında yer alan bazı Teymullahlılar 61 (680) yılında Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in ve aile fertlerinin katline iştirak etti (Taberî, V, 436, 451). 72'de (691) Abdülmelik b. Mervân'ın Mus'ab b. Zübeyr'e karşı gönderdiği yardımcı kuv-

vetin başında yer alan Teymullah'ın Mâlik kolundan Ubeydullah b. Ziyâd b. Zabyân, Deyrülçâselik'te Mus'ab'ın öldürülmesine bizzat katıldı. Onun kardeşinin katili olduğunu söyleyerek kişisel düşmanlığı sebebiyle başını kesip halifeye götürdü (a.g.e., VI, 153, 158-160; İbn Hazm, s. 315). İbn Habîb, Ubeydullah b. Ziyâd ile diğer bir Teymullah mensubu Amr b. Ebcer b. Abbâd'ı meşhur suikastçılar arasında zikretmektedir (el-Muhabber, s. 212-213).

Kaynaklarda gerek Câhiliye devrinde gerekse İslâm'ın ilk döneminde Teymullah'ın başlıca iki kolu olan Benî Hâris ile Benî Mâlik'e mensup çok sayıda şairden bahsedilmektedir: Osman b. Katâde, Kays b. Abbâd, Müceşşer b. Huleyd, Büceyr b. Lüey, Hizyem b. Hâris, Suayr b. Kilâb, Nehâr b. Tevsia b. Temîm (İbnü'l-Kelbî, *Cemhere*, s. 518-521; İbn Hazm, s. 315-316). Bunlardan Horasan'ın meşhur şairi olarak adı geçen Nehâr b. Tevsia Mühelleb b. Ebû Süf-re, Kuteybe b. Müslim ve Cüneyd el-Mür-rî gibi Emevîler'in Horasan valilerine şii-riyle destek verdi. Cüneyd, 112 (730) yılında Semerkant'taki durumu bildirmek üzere Nehâr'ı Hişâm b. Abdülmelik'e gönderdi (Taberî, VII, 79-80; Atvân, s. 280-289). Fethiler döneminde Basra ve Küfe'ye yerleştirilen kabileler arasında bulunan Teymullah sonraki yüzyıllarda bölgedeki varlığını devam ettirdi. Sem'ânî, Abbâsîler devrinde Teymülî ve Teymî nisbeleriyle anılan Teymullah mensubu birçok âlimin adını vermektedir (el-Ensâb, I, 497-500).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kelbî, *Cemhere* (Nâcî), s. 517-521; a.mlf., *Kitâbü'l-Eşnâm* (nşr. Ahmed Zeki Paşa), Kahire 1995, s. 16-18, 27; Ma'mer b. Müsennâ, *en-Ne-kâ'iz* (nşr. A. A. Bevan), Beyrut, ts. (Dâru Sâdir), I, 46-47, 305, 358-368; II, 763-764, 917-919; İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 212-213; İbn Kutey-be, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 98; a.mlf., *eş-Şi'r ve's-şu'arâ*, I, 537-538; Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân* (nşr. Abdullah Enîs et-Tabbâ – Ömer Enîs et-Tabbâ), Beyrut 1407/1987, s. 495; Dîneverî, *el-Ah-bârü't-tvâl*, s. 172; Müberred, *Nesebü 'Adnân ve Kahtân* (nşr. Abdülazîz el-Meymenî er-Râckû-tî), Kahire 1354/1936, s. 15; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 304-313, 355 vd.; V, 436, 451, 545-551; VI, 153, 158-160, 355, 460-461, 479-480, 528, 619; VII, 79-80; İbn Abdürabbih, *el-İkdû'l-ferid*, III, 314; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî* (nşr. Abdülemîr Ali Mühennâ – Semîr Câbir), Beyrut 1986, I, 496 vd.; III, 279; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 4, 167, 215, 300-301, 314-316, 346, 399, 453-454, 472, 486; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), I, 497-500; Hüseyin Atvân, *eş-Şi'rü'l-Arabî bi-Horâsân fî'l-aşri'l-Ümevî*, Amman 1974, s. 280-289; G. Levi Della Vida, "Taym Allâh", *El²* (İng.), X, 400-401; Settâr Avdî, "Teymullâh", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1383/2004, VIII, 811.

ELNURE AZİZOVA